

da kendisinin bir değeri bulunmadığını söylerdi. Hz. Ali'yi fazlaca sevme anlamında Şiî kabul edilmekte, ancak onun, "Melekler Muâviye'ye hakaret ettiğimi yazmamışlardır" şeklindeki sözü yaygın anlamdaki Şiîlik'le ilgisi bulunmadığını göstermektedir. İbnü'l-Esîr, Ebü Nuaym'in Şiî olduğunu söyledikten sonra kendisine bağlı Dükeyniyye denilen bir grubun bulunduğunu kaydetmektedir.

Ebü Nuaym çok fakirdi. Kendilerine hadis rivayet ettiği kişilerden (Zehebî'ye göre halifeden) bir miktar para aldığı için onu kınayanların haksız olduklarını söylemiş, evdeki on üç nüfusun yiyecek bir şeyi bulunmadığını hatırlatmıştır (Zehebî, *A'lamü'n-nübelâ*, X, 152).

Eserleri. 1. *Kitâbü's-Şalât*. Eserin birinci kısmından on beş sayfa Beyrut'ta Sâmi Haddâd'ın özel kütüphanesinde bulunmaktadır (Sezgin, I, 101). 2. *Tesmiyetü me'ntehâ ileynâ mine'r-ruvât'an Ebî Nu'aym*. Ebü Nuaym el-İsfahânî (ö. 430/1038) tarafından hazırlanan bu risâlenin Zâhiriyye Kütüphanesi'nde iki nüshası mevcuttur (Hadis, nr. 387, vr. 50^a-56^a; Mecmua, nr. 24/16, vr. 169^a-177^a).

Ebü Nuaym'in İbn Sa'd, Buhârî ve İbn Hacer gibi âlimlerin kitaplarında iktibasla buldukları *et-Târîh* adlı bir eseriyle İbnü'n-Nedîm'in sözünü ettiği *Kitâbü'l-Menâsik* ve *Kitâbü'l-Mesâ'il fi'l-fık'h* adlı kitapları da bulunmakta, ayrıca bir de tefsir yazdığı kaydedilmektedir. Ebü Nuaym el-İsfahânî'nin, Fazl b. Dükeyn'den âli isnadla kendisine gelen yetmiş sekiz rivayeti bir cüzde topladığı söylenmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Sa'd, *et-Tabakât*, VI, 400-401; Yahyâ b. Maîn, *et-Târîh*, II, 473-474; Buhârî, *et-Târîhu'l-kebir*, VII, 118; a.m.f., *et-Târîhu's-şagîr*, II, 340; İclî, *es-Şikâat*, s. 383; İbn Ebü Hâtîm, *el-Cerh ve't-ta'dîl*, VII, 61; İbnü'n-Nedîm, *el-Fihrist* (Tecdüdd), s. 283; Hatîb, *Târîhu Bağdâd*, XII, 346-357; İbnü'l-Cevzî, *Menâkıbü'l-İmâm Ahmed b. Hanbel* (nşr. Abdullah b. Abdülmuhsin et-Türkî — Ali Muhammed Ömer), Kahire 1399/1979, s. 109-110, 479, 481-482; a.m.f., *el-Haş'âlâ hıfzî'l-ilm*, Beyrut 1406/1986, s. 53; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, VI, 445; Zehebî, *Tezkiretü'l-huffâz*, I, 372-373; a.m.f., *A'lamü'n-nübelâ*, X, 142-157; a.m.f., *Mizânü'l-i'tidâl*, III, 350-351; İbn Hacer, *Tehzîbü't-Tehzîb*, VIII, 270-276; Hazrecî, *hulâsâtü Tezhib*, s. 308-309; Süyûtî, *Tabakâtü'l-huffâz*, s. 159; İbnü'l-İmâd, *Şezerât*, II, 46; Kehhâle, *Mu'cemü'l-mu'ellifîn*, VIII, 67; Ketânî, *er-Risâletü'l-müste'trafe*, s. 46; Sezgin, *ĞAS*, I, 101; *A'yânü's-Şi'a*, VIII, 398; Ziriklî, *el-A'lam* (Fethullah), V, 148; Nüveyhiz, *Mu'cemü'l-müfessirîn*, I, 421; Fr. Rosenthal, "Abü Nu'aym", *EJ²* (Fr.), I, 147.

M. YAŞAR KANDEMİR

EBÜ NUAYM el-CÜRCÂNİ

(أبو نعيم الجرجاني)

Ebü Nuaym Abdülmelik
b. Muhammed b. Adî
el-Cürcânî el-Esterâbâdî
(ö. 323/935)

Muhaddis ve Şâfiî fakihî.

242 (856-57) yılında Horasan bölgesinde Cürcân yakınlarındaki Esterâbâd'da doğdu. Bu sebeple Esterâbâdî diye de anılır. İlk tahsiline burada başladı. Horasan bölgesindeki âlimlerden faydalandıktan sonra ilim yolculuğuna çıktı. Irak, Hicaz, Mısır ve Cezîre'de tanınmış âlimlerden dersler aldı. Şâfiî fıkhını İmam Şâfiî'nin önde gelen talebesi Rebî' b. Süleyman el-Murâdî'den öğrendi. Fakih ve muhaddis Hasan b. Muhammed ez-Zaferânî, tarihçi ve muhaddis Ömer b. Şebe, Ali b. Harb et-Tâî, fakih Ebû Abdullah b. Abdülhakem el-Mısrî, kıraat âlimi ve muhaddis Abbas b. Velîd el-Beyrûtî gibi âlimlerden faydalandı. Tahsilini tamamladıktan sonra Cürcân'a yerleşerek hadis ve fıkıh okutmaya başladı. Kendisine Ebü Ali en-Nisâbü'rî, Taberânî, Cevzakî, kıraat âlimi İbn Mihrân en-Nisâbü'rî ve hadis münekkidi İbn Saîd el-Hâşimî gibi şahsiyetler talebelik ettiler.

Ebü Nuaym Horasan bölgesinde Şâfiî fıkhı sistemini, sahâbe ve tâbiîn âlimlerinin çeşitli meselelere dair görüşlerini, Hz. Peygamber'e ulaşan rivayetlerin yanı sıra bazı âlimlerce zayıf kabul edilen mürsel ve mevkuf rivayetleri ve özellikle zayıf râvileri iyi bilmesiyle ün yapmıştır. Talebesi Ebü Ali en-Nisâbü'rî, Horasan'da İbn Huzeyme'den başka Ebü Nuaym gibi büyük bir otorite görmediğini belirtir, onun mevkuf ve mürsel rivayetleri kendilerinin Hz. Peygamber'e ulaşan merfû rivayetleri bildikleri gibi ezbere bildiğini söylerdi.

Cürcânî Zilhicce 323'te (Kasım 935) vefat etti. Bu tarih 322 olarak da zikredilmektedir.

Kaynaklarda onun fıkıha dair birçok eseri bulunduğu söylenmekteyse de zayıf râvilere dair *Kitâbü'd-Du'atâ* adlı on cüzden ibaret kitabının dışında herhangi bir eserinin adı zikredilmemekte, bu eserinin ise günümüze ulaşmış ulaşmadığı bilinmemektedir. Bağdatlı İsmâil Paşa Ebü Nuaym'in *el-Cerh ve't-ta'dîl* adlı bir eseri daha bulunduğunu kaydederek.

BİBLİYOGRAFYA :

Sehmî, *Târîhu Cürcân* (nşr. Muhammed Abdülmüid Han), Beyrut 1407/1987, s. 276-277; Hatîb, *Târîhu Bağdâd*, X, 428-429; Şirâzî, *Tabakâtü'l-fukahâ*, s. 115; Sem'ânî, *el-Ensâb*, I, 214-215; İbnü'l-Cevzî, *el-Muntazam*, VI, 245; Zehebî, *A'lamü'n-nübelâ*, XIV, 541-547; a.m.f., *Tezkiretü'l-huffâz*, III, 816-818; Sübkî, *Tabakât*, II, 242; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, XI, 183; İsnevî, *Tabakâtü's-Şâfi'iyye*, I, 70-71; İbn Kâdî Şühbe, *Tabakâtü's-Şâfi'iyye*, I, 112; İbn Tağrıberdî, *en-Nücümü'z-zâhire*, III, 251; İbnü'l-İmâd, *Şezerât*, II, 299; *Hediyetü'l-ârifîn*, I, 624.

MÜCTEBA UĞUR

EBÜ NUAYM el-İŞFAHÂNİ

(أبو نعيم الإصفهاني)

Ebü Nuaym Ahmed b. Abdillâh
b. İshâk el-İsfahânî
(ö. 430/1038)

Hilyetü'l-evliyâ müellifi,
hadis, kelâm, tasavvuf âlimi
ve tarihçi.

Receb 336'da (Ocak - Şubat 948) İsfahan'da doğdu. Bazı kaynaklarda 330 (941-42) veya 334'te (945-46) doğduğu ileri sürülmüştür. Fars asıllı bir aileye mensuptur. Dedelerinden Mihrân, Ca'fer b. Ebü Tâlib'in torunu Abdullah b. Muâviye'nin (ö. 129/746-47) teşvikiyle İslâmiyet'i kabul etmiştir. Babasının anne tarafından dedesi olup Arûsü'z-zühhd diye meşhur olan Muhammed b. Yûsuf b. Ma'dân (ö. 184/800) İsfahan'ın meşhur sülfilerindedir. Ebü Nuaym zamanında onun zühhd mektebi hâlâ faaliyeti sürdürmekteydi. Babası Ebü Muhammed Abdullah (ö. 365/976), hadis toplamak üzere Suriye ve Irak'a seyahatler yapan bir hadis hafızıdır.

Devrin önemli ilim merkezlerinden İsfahan'da yaşayan Ebü Nuaym, sekiz yaşından itibaren Ebü's-Şeyh ve İbnü'l-Mukrî el-İsfahânî gibi hadis âlimlerinden ders almaya başladı. Diğer taraftan babası İsfahan dışındaki birçok âlimden onun adına icâzet aldı. Bunlar arasında Suriyeli muhaddis Hayseme b. Süleyman, Nişâburlu Ebü'l-Abbâs el-Esam, Basralı İbn Dâse zikredilebilir. Ebü Nuaym 356 (967) yılında çıktığı ilmî seyahati sırasında Askerimükrem, Tüster, Ahvaz, Basra, Vâsıt, Küfe, Bağdat, Mekke ve Eyle gibi ilim merkezlerine giderek buralardaki hadis âlimlerinden rivayette bulundu. Assâl, Ebü Bekir el-Ciâbî, Taberânî ve Ebü Bekir el-Katîî gibi muhaddislerden faydalandı. Suriye'ye gitme arzusunda rağmen Fâtîmîler'in sebep olduğu